

Kurt Bassuener

Ako volite Dayton, volite i OHR

Naš sagovornik je politički analitičar i viši stručni saradnik u Vijeću za demokratizaciju politike (Democratization Policy Council), svjetske inicijative za odgovornost u promociji demokratije. Već više od šest godina živi i radi u Sarajevu i važi za jednog od najboljih poznavatelja međunarodne politike spram Bosne i Hercegovine. Za *Dane* govori o formiranju vlasti na državnom nivou, stranom faktoru u PIC-u i EU, o ulogama Njemačke, Britanije, Francuske, Rusije i njegove domovine Sjedinjenih Američkih Država

Razgovarao: **Faruk Borić**
Foto: **Amer Kajmović**

DANI: Prošla je sedmica nakon propasti pregovora u Brčkom, kako osjećate zašto je sve to propalo? Pregovarači su govorili da je sve propalo zbog jednog do dva mjesta, dok drugi spominju konceptualne razlike.

BASSUENER: Teško je to podvesti pod jedan razlog. Reći ću ono u što općenito vjerujem, postoje drugačiji koncepti kod partija u smislu šta treba da se radi. Ne vidim kako se ti dijelovi mogu staviti u jednu cjelinu, što bi učinilo mogućim da se uradi sve ono što vlast mora već ura-

diti – pitanja koja se tiču Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, implementacija odluke Sejdić & Finci, kako se izboriti sa ekonomskom krizom. Ne vidim kako se to može spojiti jer svi dolaze na stol sa vlastitim interesima. Republika Srpska ne želi uopće jačati državu, nego je slabiti. Oba HDZ-a žele da iskoriste svoj utjecaj kod formiranja državne vlasti, kako bi ponovno otvorili pitanje Federalne vlade, što je pitanje koje je izvan pregovora što se tiče platformaša. Ne vidim izlaz iz tunela ukoliko barem jedan od igrača prihvati nešto što je već deklarirao kao neprihvatljivo. To je možda isuviše pesimistično, ali ne bih bio uopće izne-

nađen da ne vidimo novo Vijeće ministara BiH od izbora 2014.

DANI: Nakon što su propali pregovori u Brčkom, iz Američke ambasade u BiH su poručili kako "čak i u situaciji nepostojanja novog saziva Vijeća ministara, mi pozivamo stranačke lidere da zao kruže napredak postignut do sada po pitanjima od izuzetne važnosti za NATO i EU integracije BiH". Dakle, Sejdić & Finci, državna imovina...

BASSUENER: Da, znam za to saopćenje, ali... Pogledajmo Sejdić & Finci. Na tom pitanju dva velika saveznika, Dodik i Čović, imaju potpuno oprečna stajališta kako je implementirati. Ne izlazi se s tim u javnosti često, ali ne znam kako se to može riješiti. Po pitanju vojne imovine navodno je postignut napredak, ali državna imovina generalno je mrtvo slovo. Zakon o državnoj pomoći također je postignuti napredak, ali osnovni je problem što RS ne želi napraviti novu strukturu... Mislim da ono što čujete od predstavnika međunarodne zajednice u generalnom smislu je slika u ogledalu vlastitog očaja: Oni ne znaju šta žele uraditi, ne znaju kako se nositi s tim, i traga ju za bilo čim što se može nazvati napredak. To je ono što smo čuli više puta: Ukoliko bismo o nečemu postigli napredak, to bi stvorilo momentum za nove dogovore. Ne bi, jer nikad nije tako, barem nije od 2006. To smo mogli vidjeti kad je bio Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju: Je li to promijenilo dinamiku? Nije. Čak mislim da je smanjilo mogućnost utjecaja.

Volio bih da vidim bilo kakav napredak po bilo kojem od ovih pitanja koja su važna, ali bojim se da to ne vidim.

DANI: Kada kažete međunarodna zajednica pretpostavljam da mislite na Vijeće za implementaciju mira?

BASSUENER: Da, Upravni odbor je sinonim za međunarodnu zajednicu. Očigledno je da je šira od tog tijela, ali UO PIC-a i kretanja u Evropskoj uniji. To su dva ključna faktora.

DANI: Vi ste već nekoliko puta javno kritizirali podjele u PIC-u. Očigledno je da postoje različiti interesi različitih država u njemu, Rusija, SAD, neujedinjena EU... Iz Vaše perspektive, može li PIC biti ujedinjeniji i efikasniji u pritisku na domaće lidere?

BASSUENER: Pa, ne možete vi biti efikasniji u pritisku ukoliko ljudi na koje vršite pritiske znaju da niste ujedinjeni. Dakle, to stvara nejasno okruženje za sve koji imaju neispunjene planove u BiH, a to su svi, i omogućava da rade na ispunjavanju tih interesa bez prepreka. Vidim veoma lako, u mehaničkom smislu, kako bi to moglo ići, ali ne vidim političku volju da se to uradi.

Kao što sam već i rekao u obraćanju pred Helsinškim komitetom Kongresa SAD-a, imate grupu zemalja u EU, rekao bih dominantnu, koja vjeruje da je jedino proces proširenja neophodan, da je sve ostalo, sve izvan tog procesa, višak. Ministri vanjskih poslova Francuske i Njemačke su prišli Catherine Ashton i rekli: "Sada kada imamo novu ojačanu Delegaciju EU želimo vidjeti OHR zatvoren, i EUPM zatvoren, i želimo vidjeti EUFOR samo kao misiju za obuku bez ikakvih izvršnih ovlasti koje proizlaze iz mandata po Poglavlju VII Povelje Ujedinjenih nacija." Države koje se slažu sa tom postavkom su Njemačka, Francuska, Italija, Španija, institucije EU i Rusija.

S druge strane UO PIC-a su države koje su skeptične prema tom planu. I to sve više jer su sve više frustrirane zbog pokušaja da se cijelim procesom upravlja ne

zitivni element tome je što to znači da ih se može lakše uvjeriti. Nijemce bi bilo teže uvjeriti jer oni više investiraju i dublje su u regiji.

Ono što mislim da je jedna od pozitivnijih stvari u proteklih nekoliko mjeseci jeste što je kancelarka Angela Merkel bila veoma direktna sa Srbijom u slučaju Kosova. Nažalost, ništa slično nismo vidjeli u BiH. Ali ono što bi promijenilo situaciju sa svim liderima u BiH jeste nepodijeljena izjava: "Gledajte, Dayton je vaš ustavni okvir, znamo da nije savršen, i ako želite da ga mijenjate, mijenjajte ga. Dakle, dok se vi ne dogovorite da ga mijenjate. Ali, dok se to ne desi, dejtonski mehanizmi ostaju na snazi, a to su izvršne ovlasti EUFOR-a i OHR-a. I ne postoji vremenski rok. Dakle, ukoliko volite Dayton, morate naći načina da volite izvršne ovlasti EUFOR-a i OHR-a." Ali,

MERKEL U SRBIJI "Ono što mislim da je jedna od pozitivnijih stvari u proteklih nekoliko mjeseci jeste što je kancelarka Angela Merkel bila veoma direktna sa Srbijom u slučaju Kosova. Nažalost, ništa slično nismo vidjeli u BiH"

na osnovu realnosti, nego neke vrste teologije o tome kako stvari trebaju funkcionirati. U tom klubu su Turci, Amerikanci, Britanci, Kanađani, Japanci – koji postaju sve vidljiviji – Holanđani, iako manje nego prije. Ali, oni nisu ujedinjeni, i ja mislim da je to zbog gubitka američke vizije liderstva.

Mi idemo ka PIC-u od kraja novembra, odluka o produženju mandata EUFOR-a se treba donijeti na Vijeću sigurnosti UN-a početkom novembra. Dakle, EU mora doći do zajedničke pozicije prije toga. Dakle, mi govorimo o kratkom vremenskom periodu. Mislim da je jedini put kako bi se "skeptični" ujedinili jeste da SAD preuzme leadersku ulogu, ili barem da ih okupe, ne mora to čak ni biti vidljivo, ali je jako bitno da se nađe zajedničku poziciju nuđenja alternative. Potom, oni trebaju prići Sarkozyju. Sad, Francuzi manje investiraju u regiji. Po-

najveći problem je što bi to mnoge birokrate ostavilo bez posla.

Ne očekujete javnu izjavu da je dosadašnja politika bila promašaj, i zato postoje PR službenici koji novinare uvjeravaju da je zaokret od 180 stepeni zapravo kontinuitet politike. To nije tako teško uraditi, ali sve je u vezi sa BiH spušteno na birokratski nivo i dok god se odluke donose od birokrata, cijela situacija će nastaviti u tom pravcu.

DANI: Otvorili ste nekoliko važnih pitanja. Mislite li, recimo, da je politika Angele Merkel ka regiji vođena birokratski ili ima neka politička zaleđina. Njen tim je bio veoma aktivno uključen u formiranje vlasti u državi i što je na koncu propalo?

BASSUENER: Mislim da vlada Angele Merkel, nakon ulaska Hrvatske u EU, vidi proces proširenja zamrznut u doglednoj budućnosti. Ne zauvijek, ali ne postoje

apetiti u tom pravcu. I to je učinilo lakšim ono što je rekla u Srbiji, što je bila prava stvar, po mom sudu.

Mi znamo da bi, kad bi ovog momenta BiH krenula da ispunjava obaveze za članstvo u EU, to dosta dugo potrajalo. Mislim na dostizanje standarda, a također mislim da bez postizanja standarda integracije nemaju smisla.

Ali, mislim da postoji nekoherentnost u njemačkoj politici. Već smo vidjeli mnogo pogrešnih poteza svih strana u BiH i spram BiH. Ali to je dio igre. Problem je što sada pogrešne procjene mogu dovesti do skupljih posljedica, jer pravila nema. Međunarodna zajednica je digla ruke od pravila koje je trebala sprovesti. Njemačka može mnogo izgubiti, i cijela EU može mnogo izgubiti. Ukoliko se ovaj trend nastavi, stvari će se urušiti, a to neće proći mirno, što me i najviše zabrinjava.

Kao što ste već rekli, Njemačka se bila snažno angažirala u procesu formiranja državne vlasti. U novembru prošle godine, i to nije dovelo ni do čega. Ne bih rekao da je pokušaj kompromisa u formiranju vlasti u Federaciji bio njemački promašaj, nego promašaj međunarodne zajednice kada su pokušali da smanje razlike između Platforme i HDZ-ova. Čović je možda bio ohrabren od Zagreba ili neke treće strane da se dalje kocka i – izgubio je sve. I sada postoji stalna potreba da mu neko daje još čipova da ide na duplo ili ništa. Ima li za to simpatija u Berlinu? Mislim da ima iznad Berlina. Čujem mnogo diskusija na tu temu, ali ne i kako će se to postići.

Ja mislim da je glavno njemačko pitanje glede BiH smanjivanje nivoa odgovornosti. Već su efektivno povukli trupe iz EUFOR-a, ostalo je nekoliko vojnika, ali ne u operacijama, Francuska je to učinila još ranije. Ali, to je kontradiktorno: Žele biti važna karika, ali povlače svoje elemente moći. I, kada stvari propadnu, neće biti dovoljno reći: "Nismo mi krivi, vi ste", jer problem će i dalje biti pred njihovim vratima. Mislim da je njemačka centralni faktor gravitacije u Evropskoj uniji, ne samo u vezi sa ovim pitanjem, nego i inače. Ta politika se mora promijeniti ukoliko se EU politika želi promijeniti. Ali, ja u ovom trenutku ne vidim nikakvu politiku koju neko drugi želi sprovesti.

DANI: Konačno smo dobili šefa Delegacije Evropske unije paralelno sa OHR-om. Kojim putem će ići njihova saradnja i postoji li mogućnost, u praktičnom smislu, njihovog sudaranja i preklapanja?

BASSUENER: Mislim da bez strategije nema neophodnog razloga da njih dvojica budu zajedno ili u kontradikciji. Da li se

TREĆI ENTITET I PITANJE SANDŽAKA

Frustracija i mimo politike

DANI: Na koncu, imam još dva pitanja, jedno se tiče stare priče o trećem entitetu, drugo je pitanje autonomije Sandžaka.

BASSUENER: Oba su jako dobra pitanja koja imaju zajedničku tačku: pitanje utjecaja susjeda na BiH. Ono što smo vidjeli poslije izbora je ojačano miješanje susjeda, mislim na Hrvatsku i Srbiju, ne Crnu Goru, u pitanja BiH. Srbija, zbog specijalnih odnosa, još otkako je Dodik došao na vlast, ojačano utječe.

Kod Hrvatske se desio oštar zaokret faktički otkad je Mesićev mandat okončan. Mesić je bio veoma jasan u vezi sa gledištem Hrvatske u vezi sa Hrvatima iz BiH, zbog čega je bio iznimno nepopularan u određenim dijelovima BiH, ali ga je to činilo i najstabilnijom političkom figurom na Balkanu.

Srbija nikad nije imala takav način mišljenja. Koštunica je bio veoma jasan.

Sad, što se tiče trećeg entiteta, čak i sa hrvatskom podrškom, mislim da je to bitka koja se ne može dobiti, ukoliko ne žele odustati još više od onoga od čega

su već odustali. Prud i cijela ideja o uključivanju Posavine, recimo. Dodik je bio veoma jasan da može postojati koliko god entiteta dok god je jedan od njih Republika Srpska. Ne vidim kako do toga možete doći odavde, ali postoji izvorni problem koji ne mora biti adresiran samo na pitanje kakvo će biti buduće državno uređenje, a to je osjećaj najmanje zajednice, a to se ne odnosi samo na HDZ-ove koji su u stanju da taj osjećaj iskorištavaju efikasno, to je dublji problem. Mora postojati sistem u BiH koji omogućava ljudima da predstavljaju i brane svoje interese ma kako ih oni postavljaju.

Imam ideje o tome, ali nisu tako važne kao one koje dođu od Bosanaca. Ali, primjera radi, uzmete provedbu Odluke Sejdić & Finci: Jedini način kako Hrvati mogu riješiti pitanje izbora člana Predsjedništva je teritorijalni. I kako to uraditi? Gdje crtati linije, i onda otvara sve moguće noćne more, ljudi će početi dobijati olovke različitih boja.

DANI: Mislite li da je teritorijalna izbor-

"Ne postoji mogućnost da u bilo kojim ustavnim promjenama nestane Republika Srpska, to je lažni strah, ali je Dodik to dobro spinovao"

mogu na nekim pitanjima preklapati? Da.

Problem je što ne postoji zajednička zapadna strategija u pogledu BiH, i nema zajedničkog razumijevanja zašto je BiH u poziciji u kakvoj jeste. Ljudi bi voljeli upravljati iz pozicije koja postoji: EU integracije i da to radi.

Kad bi postojala zajednička strategija lako bi bilo. To je veliki problem. Visoki predstavnik se stalno morao svađati sa Bruxellesom dok je bio i Specijalni predstavnik EU, ali su pokušali kratiti budžet, i ne kriju da opet to kane uraditi. Slučajno, to su stavke rada na državnim ovlastima koje su pod napadom

Republike Srpske.

Mislim da je pravo pitanje za obojicu, iako je Sorensen tek stigao, postoji li zajednička strategija Zapada, a jedino vrijeme kada je postojala bilo je za vrijeme Paddyja Ashdowna. Vi možete dovoditi u pitanje je li ta strategija bila dobra ili ne, ja mislim da u osnovi jeste, uz određene uzmake, ali pitanje je šta može Sorensen uraditi na osnovu EU agende. Ukoliko ima moć i sposobnost, onda će moći napraviti napredak. Ukoliko ne, onda će sav potencijal biti uzalud. Čim je došao, isti čas je imao situaciju sa Predpristupnim fondovima (IPA) i morao je biti u funkciji

na jedinica za Hrvate put ka entitetu?

BASSUENER: Ja mislim da je to put na kojem neće reći da je treći entitet jer ga neće dobiti, ali da žele neku vrstu jedinice u kojoj će znati da imaju Hrvata. Njihovog Hrvata. Ne vidim kako to možete dobiti ukoliko nemate teritorijalnu jedinicu a ne vidim kako to možete imati okvirno jednako sa ostalima u demografskom smislu. Dakle, mislim da su u situaciju u kojoj ne mogu pobijediti,

dok god je tročlano Predsjedništvo. Interesantno je da ovo pitanje nikad nije isplovilo za trinaest godina koliko je HDZ na vlasti. Nikad nisu promijenili zakon, nisu ni pokušali, a mislim da bi ih u tome podržali njihovi koalicioni partneri nakon što je Komšić izabran prvi put. Dakle, to nije o Komšiću, nego o Federalnoj vladi.

Sad, frustracija je stvarna, i mimo politike. Rješenja koje političari nude nužno ne korespondiraju sa javnim in-

teresima Hrvata.

Što se tiče Zukorlića... Postoje ljudi u BiH koji bi očigledno voljeli reći: Ukoliko je stol otvoren, onda neka je sve na stolu. Na Bošnjačkom saboru su postojale slične ideje, ali mislim da je to situacija u kojoj svi gube.

Nisam ekspert za, ako hoćete, sandžačko pitanje. Vjerovatno je za neke to način da kažu Srbiji: "I vi imate nešto da izgubite ukoliko nastavite da se igrate sa RS-om."

ji preveniranja štete. Hvala Bogu, to je iza nas, ali to pokazuje da Bruxelles još funkcioniše na osnovu svojih teoloških pretpostavki i principa, a ne u skladu svjesnosti stvarne situacije na terenu.

DANI: IPA je okončana priča, ali bilo je veoma interesantno kako je Bruxelles išao mimo principa koje su sami namegnuli: Žele čuti jedan glas iz BiH, a potom pragmatično traže nastavak razgovora.

BASSUENER: Mi smo to vidjeli, i to ne prvi put na djelu. Mi smo to vidjeli kada je bilo pitanje reforme policije, SAA, i političari su ovdje naučili igru, i to otežava situaciju za EU da budu shvaćeni ozbiljno. Jer, ukoliko igrate po pravilima i opet budete "donji", onda šaljete poruku ljudima da ta pravila ne poštuju i probavaju raditi u duhu svoje agende, ma kakva ona bila. Tako da je to problem, i još ne vidim promjenu u takvom operirajućem sistemu.

DANI: Dobro, sad ću onda postaviti jedno naivno pitanje. Rekli ste da je potrebno da se dio PIC-a okupi pod američkim kišobranom. Zašto se onda SAD ne uključe aktivnije? Je li riječ o promjeni paradigme ili nešto drugo?

BASSUENER: Ne vjerujem da postoji jedan jedini razlog, nego više njih koji doprinose tome. Jedan je da na listi prioriteta nema Bosne tamo gdje bi neki očekivali da jeste. Mislim da postoji osjećaj da Amerikanci ne žele da se miješaju u

probleme u evropskom dvorištu. Ali, ne bih ja to što treba da se desi nazvao američkim kišobranom. Potrebno je da neko sa političkom snagom preuzme ulogu u stvaranju zajedničkog zapadnog stajališta. Britanci su pokušali, djelomično nisu uspjeli, jer su u Evropskoj uniji oslabljeni. Potrebno je početi barem sa premisom da EU nije stalo, jer oni nemaju politiku spram BiH, ali kada imate tri od četiri velika saveznika protiv jednog, onda postoji problem, i to smo vidjeli na primjeru EUFOR-a.

OGLEDALO OČAJA "Mislim da ono što čujete od predstavnika međunarodne zajednice u generalnom smislu je slika u ogledalu vlastitog očaja: Oni ne znaju šta žele uraditi, ne znaju kako se nositi s tim, i tragaju za bilo čim što se može nazvati napredak"

I Turska je također pokušala, i to je dovelo do velike srdžbe spram Turske od EU, poglavito od Njemačke, što mislim da je bilo nepošteno, ali to je dio velikog pritiska, jer je i Heusgenova inicijativa pod logom: "Ne želimo da Turci rješavaju pitanja na Balkanu." Dakle, ja ne vidim nijednog drugog kandidata da preuzme tu lidersku, ili, ako hoćete bolje, katalizatorsku ulogu, jer SAD ne moraju biti predvodnik, ali svi moramo biti na istoj strani. A nismo, što ostavlja Ruse u fantastičnoj poziciji jer ne moraju trošiti nikakav politički kapital. A od toga onda benefite ima Vlada Republike Srpske. To ni-

je novo. Još u vrijeme dolaska potpredsjednika Bidena u maju 2009. mogli smo vidjeti da su ključne polazišne tačke razgovora Dodika i dobrog dijela dužnosnika EU faktički ista: Bosna je protektorat, moramo se riješiti OHR-a... U reakciji na to Amerikanci su se ponovno vratili.

Sve to se uklapa u priču: "OK, pogledajmo šta možemo uraditi iza zavjese, šta možemo uraditi bez konsultacija." Ali, ne postoji okolni put. Zapad mora shvatiti da će u BiH zajedno svi uspjati ili zajedno propasti. Ne postoji mogućnost da

možemo odvojeno uspjati. Svi možemo pojedinačno propasti, ali trošak takvog neuspjeha nije samo Bosna, što bi trebalo već biti dovoljno da se ovo pitanje uzme u razmatranje. Trošak promjene trenutne situacije je relativno minimalan, osim za pojedine ljude.

DANI: Za koje ljude?

BASSUENER: U ovom trenutku, poglavito za ljude u EU institucijama. Oni su već pokazali da mogu odstupiti od vlastitog scenarija kako bi proglasili progres. Oni moraju priznati da pitanje Bosne nije pi-

NASTAVAK NA STRANICI 81

NASTAVAK SA STRANICE 19

tanje koje može riješiti soft-politika.

DANI: Već ste spomenuli Angelu Merkel i njene otvorene riječi upućene vlastima Srbije o Kosovu. To je veoma vruća tema, pale su i žrtve. Dva su nivoa mogega pitanja. Prvo je Kosovo kao takvo. Postoji li izlazna strategija za Srbiju u tom emocionalnom pitanju, i drugo, važnije za BiH, kako Kosovo može utjecati na Bosnu?

BASSUENER: Pa, za Srbiju ne vidim laku izlaznu strategiju. Ali vidim da se počinju suočavati sa stvarnošću koju su pokušali zaobići dulje vrijeme. Da je državnica poput Merkelove učestalo dolazila u ime EU i NATO-a prije nekoliko godina, stvari bi bile mnogo bolje za sve, uključujući i Srbe sa Kosova. I mislim da su oni stavljeni u prilično tešku situaciju.

Mislim da mnogi ljudi vjeruju u vlastiti spin o Tadiću. Mislim da je ono što se dokazuje u suprotnom smjeru. Amerikanci, EU, čak i Turska imaju svoju politiku spram Tadića, niko nema politiku spram Srbije. To njemu daje veliku moć nad nama, i to je veliki problem. Ljudi su u njegovoj izbornoj pobjedi vidjeli ono što su željeli vidjeti, da je to pobjeda evropske agende. Da, ali je to bila pobjeda evropske agende pod srbijanskim uslovima, ne evropskim jer su odlučili da mu popuštaju i dopuštaju mu da se slaže ili ne slaže. I to je teško pitanje za EU jer pet zemalja iz EU još nisu priznale Kosovo.

Mislim da smo u procesu kraja igre. To ne znači da će Srbija uskoro priznati Kosovo, ali ljudi u Srbiji znaju da Srbija ne može mnogo učiniti.

Sad, kako to utječe na Bosnu. Utječe dok god je u Bosni sve otvoreno, i nema zajedničke zapadne politike spram BiH, gdje bi je trebalo biti jer su svi priznali suverenost BiH.

Ne postoji mogućnost da u bilo kojim ustavnim promjenama nestane Republika Srpska, znači, to je lažni strah, ali je Dodik to dobro spinovao. To je nešto na moći međunarodne zajednice da utječe. A to mijenja cijeli kontekst na svakom pitanju, jer im uzima igračke iz ruke. Dvije moći koje su koristile su strah i patronaža. Patronaža je u problemu jer novca nestaje. Ali strah je na rasprodaji mnogo više nego u vrijeme kada sam došao ovdje, prije 6,5 godina. I to je nešto na što međunarodna zajednica može utjecati...

DANI: Naprimjer, EUFOR? Da li postoji čista obrnuta proporcija između straha i prisustva međunarodnih vojnika.

BASSUENER: Da. I njihova upotreba i izmiještanje, i mobilnost. Mislim da je

potrebno postaviti EUFOR-ovu bazu u Brčkom, i to odmah. Također, omogućiti helikoptere da prevoze vojnike gdje god je iz Sarajeva potrebno. To bi umnogome promijenilo dinamiku. To bi bilo još bolje uz jasnu političku poruku da ne postoje rokovi. To se može tumačiti kako god želite, recimo: "Pokušali smo vam omogućiti da preuzmete lidersku ulogu, niste uspjeli. Možete stagnirati koliko god hoćete, ali pogoršavanja situacije nema!" U tom slučaju, svi problemi koje vidimo - građani osjećaju kao da ništa ne mogu uspjati, političari osjećaju da ne moraju doći do zajedničkog stava u vezi sa pitanjima javnog dobra jer uvijek mogu strašiti građane raznim predrasudama... To se u ovom slučaju mijenja! Mislim da to nije rješenje po sebi, rješenje može biti samo i samo među građanima BiH, ali mislim da to čini rješenje mogućim. A u sadašnjoj situaciji ja rješenje ne vidim. To je ono što me plaši.

DVIJE MOĆI "Dvije moći koje su koristile su strah i patronaža. Patronaža je u problemu jer novca nestaje. Ali strah je na rasprodaji mnogo više nego u vrijeme kada sam došao ovdje"

DANI: Ne vidite rješenje bez promjene međunarodnog stava koje će dovesti do promjene ponašanja domaćih političara?

BASSUENER: Ne može se promijeniti na domaćem planu bez promjene međunarodnog stava. Jer, naprosto, nemate šta promijeniti! Svi političari u sistemu rade na osnovu razuma, ali u skladu sa vlastitim pobudama. Ali, oni ne misle o građanima na prvom mjestu. Oni misle o tome kako će dobiti glasove konstitutivnog naroda, i to jednog, drugog, trećeg. Kako da uvjerim ljude kako je svaka druga opcija gora od mene? U situaciji, kako sam već rekao, kada nema pravila, ljudi se mogu ponašati kako god hoće. Stoga ja mislim da stranci mogu utjecati jeste da postave pravila i kontekst u kojem ljudi mogu zaboraviti nezavisnost, podjarmljivanje, pokoravanje. Morate poći od najvećih strahova ljudi i neutralizirati to. Kad jednom to učinite, onda ste u drugačijoj poziciji. Znate, političari u ovoj državi su najnevoljeniji političari u cijeloj Evropi. A to nešto govori. Ali, u isto vrijeme, ovo je najbolje mjesto u Evropi da čovjek bude političar. Daleko. Jer se možete izvući sa svim. I to je nešto što se mora promijeniti. ■

